

TRECEREA DE LA „LUMEA IDOLILOR” LA „LUMEA IDEILOR”

Inițial, microeseul nostru despre Vasile Bahnaru, care ține să îmbrățișeze ipostaza sa de lingvist în sensul de calitate profesională statutară prevăzută de disciplina științifică pe care o practică și aceea de luptător pentru limbă (pentru limba română văzută ca o Cenușăreasă în spațiul basarabean înstrăinat o bună bucată de timp de matricea stilistică firească), trebuia să se numească mai simplu: *Un cavaler al Adevărului*. Dar, având obiceiul de a mă scufunda în textele filosofice și ducându-mă Eminescu – marele căutător de adevăr – la Platon, iată că descopăr că e o deosebire tranșantă între εἰδός (= idee ca ce se vede) și ἀεὶδές (= ceea ce e nevăzut). *Ideea* e însăși ființa lucrurilor, iar idolul – care o compromite, o multiplică și o diversifică la infinit – este aproape neființă. Platon ne spune, ca și Aristotel, că este un mod de a fi în adevăr și treizeci și șase de a fi în fals. (Eminescu, de altfel, nota în *Fragmentarium*: „Din adâncimea lucrurilor trebuie să rezulte ceva plin – adică nu numai forma exterioară. Ideea lui Platon. Dacă se prezintă neadevărul sau imoralul chiar în forma cea mai splendidă, totuși respinge. Cerința: *cartea să se țină în marginea rațiunii*”, cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, București, 1981, p. 89. Poetul nostru asociază, așadar, adevărul cu adâncimea, cu frumosul și cu principiul etic neclintit.)

Ei bine, mutând discuția în spațiul nostru, am putea afirma că numărul cazurilor de a fi în fals atunci când s-a discutat și rădiscutat problema limbii depășește cu mult numărul de treizeci și șase.

Vasile Bahnaru, discipol al lui Silviu Berejan, a căutat să pună pe justițiarul cântar al zeiței Themis (să recunoaștem: chiar mai cutezător decât învățătorul) Marele Adevăr pe un taler și măruntele și ridicolele neadevăruri pe celălalt taler. S-a avântat, așadar, în luptă cu „lumea idolilor”. Înzăuat într-o platoșă de dac, poartă cu sine și o tolbă de săgeți care să-i răpună imediat.

Ațiunile sale – de la ieșirile vindicative pe baricadele Renașterii naționale basarabene până la intervențiile publicistice polemice și studiile științifice aprofundate – au un caracter recuperator și reconstituitor. Demersul său s-a îndreptat programatic, având deci un obiectiv bine centrat și structurat pe o demonstrație apodictică/asertorică susținută, spre dezbaterile ideologice marcate circumstanțial din anii '50 ai secolului al XX-lea, când „lumea idolilor” era în vogă, apoi spre întregul calvar al limbii române văzute într-un tablou sinoptic (cu aplicarea prioritară a grilei sociolingvistice) și – în ceasul de față – spre momentele delicate, controversate până astăzi, ale genezei limbii noastre.

Pe parcurs preocupările lui Vasile Bahnaru au variat fără a-și modifica orientarea programatică generală, el aplecându-se și asupra limbii lui Eminescu, asupra concepției lui despre ea ca „sanctuar” al ființei, asupra anumitor aspecte ale publicisticii gazetarului de la *Timpu*, precum naționalismul (și la acest capitol fiind făcute distincțiile necesare între semnificația adevărată și cea falsă), asupra faptelor de stil ale unor reprezentanți ai Școlii literare și artistice de la Târgoviște. A readus, printre altele, „filmele” documentare ale dezbaterii despre limbă din 1951 cu participarea romaniștilor din fosta URSS și ale Congresului III al Scriitorilor, care a pus și problema revenirii la alfabetul latin și a repunerii limbii române în normalitate funcțională. A participat la elaborarea unor lucrări lexicografice.

Vasile Bahnaru intră sau, mai exact spus, reintră în lupta dintre „lumea ideilor” și „lumea idolilor”, ce s-a dat și se dă pe tărâmul stabilirii originii limbii noastre.

Recurge, în fond, la relația stabilită de Roland Barthes între *adevăr* și *validitate*; la interiorizarea unui raport obiectiv în discursul analitic, care „permite acestuia să fie adevărat, coerent efectiv, și nu fals. Când cercetezi mai adânc, susține structuralistul francez, noțiunea de validitate o conține pe aceea de adevăr” (R. Barthes, *Eseuri*, București, p. 271). Se înarmează, apoi, și cu principiul logic al lui *petitio principii*, adică al întrebării care conține o afirmație, prin care se consideră ca dovedit un lucru nedovedit.

Lingvistul nostru se pomenește în situația paradoxală – sau poate chiar absurdă – a lui Ion Al. Brătescu-Voinești care se întreabă cum a pierit atât de repede (în 167 de ani) limba geto-dacilor și cum a fost înlocuită cu cea a romanilor.

Cronicarii, cărturarii transilvăneni, în special cei din Blaj, care s-au dus la Roma și au văzut forul și columna lui Traian, apoi *viribus unitis*, întreaga cohortă a istoricilor, preoților, oamenilor politici au întărit această credință în sufletul românilor.

Cu referire la Herodot, la cercetările specialiștilor istorici, arheologi și etnografi, la faptul istoric concret că Traian n-a ocupat decât Banatul, Transilvania și Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina, Basarabia și Transnistria rămânând libere, că deși Basarabia a stat mai bine de o sută de ani sub dominația rusească, Bucovina a stat o sută cincizeci de ani sub stăpânire austriacă și Ardealul a fost supus dominației ungurești o mie de ani și românii de acolo nu și-au uitat limba, Brătescu-Voinești susține ideea că pe aceste meleaguri, câteva mii de ani înainte de Hristos, a trăit un neam de oameni cărora primii istorici greci le ziceau *hiperboreeni*, *pelasgi* sau *traci*, figurând și alte denumiri: *daci*, *geți*, *sciți*, *agatirși*, *aramani* și altele și că acest neam vorbea latinește.

„Geto-dacii, afirmă prozatorul, n-au avut o limbă *specială* și *proprie*, care ar fi pierit și ar fi fost înlocuită cu limba romanilor. Asemănarea limbei noastre cu limba latină nu se datorește oștilor sau coloniștilor romani, ci faptului că atât romanii, cât și noi, românii, suntem descendenții traco-geto-dacilor, care vorbeau latinește. Noi nu suntem *neolatini*, ci *protolatini*” (Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, București, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru înșiră contrapunctiv seria de argumente *eidetice* și *aiedetice*, surprinzând discrepanța dintre ceea ce spun istoricii și lingviștii, contrapunând astfel „lumea ideilor” „lumii idolilor” și ne lasă pe noi să cumpănim.

Este un mod de abordare, un declic hermeneutic pe care l-a impus în toate cercetările sale, care-l înalță în ochii noștri ca un cavalier al Adevărului – figură atât de necesară nouă *aici* și *acum*.

Acad. Mihai CIMPOI
Academia de Științe a Moldovei
Chișinău, Republica Moldova

Referințe critice

Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, București, Editura Cartea Românească, 1943.

Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediție Magdalena Vatamaniuc, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chișinău, Editura Cartier, 2006.

THE PASSAGE FROM “THE WORLD OF IDOLS” TO “THE WORLD OF IDEAS”

Initially, our microessay on Vasile Bahnaru, which aims at embracing his linguistic hypostasis in the sense of professional status provided by the scientific subject he practices and that of fighter for language (for the Romanian language seen as a Cinderella in the Bessarabian area estranged for a long time from the natural stylistic matrix), had to be simply called: *A Knight of Truth*. But, having the habit of indulging into philosophical texts and being taken by Eminescu - the great seeker of truth - to Plato, I find that there is a significant difference between εἶδος (= idea of what is in sight) and ἀείδεις (= what is not seen). The *idea* is the very being of things, and the idol - which compromises, multiplies, and diversifies it to infinity - is almost nonbeing. Plato tells us, like Aristotle, that there is a way of being in truth and thirty-six of being in false. (Eminescu, in fact, noted in *Fragmentarium*: “From the depth of things, something full must come out - that is, not only the external form. Plato’s idea: If the untruth or immorality is presented in the most splendid form, yet it rejects. The requirement: *the book should remain at the limit of reason*”, cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, Bucharest, 1981, p. 89. Our poet therefore associates truth with depth, with beauty and the unshakable ethical principle.)

Well, by moving the discussion into our space, we could say that the number of cases of being in false when the issue of language was discussed again and again exceeds by far the number of thirty-six.

Vasile Bahnaru, a disciple of Silviu Berejan, sought to put, on the equitable scales of the goddess Themis (let us admit it: even more boldly than the master) the Great Truth on a scale and the petty and ridiculous untruths on the other scale. He therefore plunged into a battle with “the world of idols”. Wearing a Dacian breastplate, he also carries a quiver of arrows to defeat them immediately.

His actions - from the vindictive outbursts on the barricades of the Bessarabian national Renaissance to the polemical journalistic interventions and in-depth scientific studies - have a recuperating and reconstituting character. His approach was programmatic, having a well-centred and structured objective focusing on a sustained apodictic/assertoric demonstration, leading to ideological debates circumstantially marked in the 1950s of the 20th century, when “the world of idols” was in vogue, then to the whole calvary of the Romanian language seen in a synoptic picture (with the urgent application of the sociolinguistic grid) and - at the present time - to the delicate, controversial moments, even today, of the genesis of our language.

In the course of time, Vasile Bahnaru’s concerns have varied without changing his general programmatic orientation, and he also leaned on Eminescu’s language, on his conception of it as a “sanctuary” of the being, on certain aspects of the journalism of the journalist from *Timpul*, such as nationalism (here again, with the necessary distinctions between the true and the false significance), on the style acts of some representatives of the Târgoviște Literary and Artistic School. He brought back, among other things, the documentary “films” of the 1951 language debate with the participation of Romance scholars from the former USSR and the Third Congress of Writers, which also raised the issue of returning to the Latin alphabet and of reinstating the Romanian

language into functional normality. He participated in the elaboration of some lexicographic works.

Vasile Bahnaru starts or, more precisely, restarts the battle between “the world of ideas” and “the world of idols”, which was and is still being fought on the realm of establishing the origin of our language.

He actually resorts to the relationship established by Roland Barthes between *truth* and *validity*; to the interiorization of an objective relation in the analytical discourse that “enables it to be true, coherently effective, not false. When looking deeper, the French structuralist argues, the notion of validity contains that of truth” (R. Barthes, *Eseuri*, Bucharest, p. 271). He then embraces the logical principle of *petitio principii*, ie the question containing an assertion through which an unproven thing is considered to be proved.

Our linguist finds himself in the paradoxical - or maybe even absurd - situation of Ion Al. Brătescu-Voinești who wonders how the language of the Geto-Dacians was lost so quickly (in 167 years) and how it was replaced by that of the Romans.

The Transylvanian chroniclers, scholars, especially those from Blaj, who went to Rome and saw Trajan’s forum and column, then *viribus unitis*, the whole cohort of historians, priests, politicians enhanced this belief in the Romanians’ heart.

With reference to Herodotus, to the research of specialists in history, archaeology and ethnography, to the concrete historical fact that Trajan occupied only the Banat, Transylvania and Oltenia, Muntenia, Moldova, Bucovina, Bessarabia and Transnistria remaining free, that although Bessarabia was, for more than one hundred years, under Russian domination, Bucovina was, for one hundred years, under Austrian rule, and Ardeal was subject to Hungarian domination for a thousand years, and the Romanians there did not forget their language, Brătescu-Voinești argues that on these territories, a few thousand years before Christ, there lived a group of people whom the first Greek historians called *Hyperboreans*, *Pelasgians* or *Thracians*, including other names: *Dacians*, *Getae*, *Scythians*, *Agathyrsi*, *Aramanians* and others, and that this people spoke Latin.

“The Geto-Dacians, says the writer, did not have a *special* and *own* language that would have perished and would have been replaced by the language of the Romans. The resemblance of our language to Latin is not due to the Roman army or colonists, but to the fact that both the Romans and the Romanians are the descendants of the Latin-speaking Thracio-Geto-Dacians. We are not *Neo-Latin*, but *Proto-Latin*” (Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, Bucharest, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru enumerates in a counterpoint manner the series of *eidetic* and *aiedetic* arguments, capturing the discrepancy between what the historians and the linguists say, thus contrasting “the world of ideas” and “the world of idols” and letting us think.

It is a kind of approach, a hermeneutic gesture that he imposed in all his research, which raises him like a knight of Truth before us – such a necessary figure *here* and *now*.

Acad. Mihai CIMPOI
Academy of Sciences of Moldova
Chișinău, Republic of Moldova

Critical references

- Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, București, Editura Cartea Românească, 1943.
- Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediție Magdalena Vatamaniuc, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.
- Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chișinău, Editura Cartier, 2006.

LE PASSAGE DU « MONDE DES IDOLES » AU « MONDE DES IDÉES »

Initialement, notre micro-essai sur Vasile Bahnaru, qui tient à embrasser son hypostase de linguiste dans le sens de qualité professionnelle statutaire prévue par la discipline scientifique qu'il pratique et de combattant pour la langue (pour la langue roumaine vue comme une Cendrillon de l'espace de Bessarabie aliéné pour une longue période de temps de sa matrice stylistique naturelle), devrait s'appeler simplement : *Un chevalier de la Vérité*. Mais, ayant l'habitude de plonger dans les textes philosophiques et comme Eminescu – le grand chercheur de vérité – me conduisait à Platon, voilà que je découvre qu'il y a une différence tranchante entre εἶδος (= idée comme quelque chose qui se voit) et αἰδέος (= ce qui est invisible). *L'idée* est l'être même des choses, et l'idole – qui la compromet, la multiplie et la diversifie à l'infini – est presque le non-être. Platon, aussi bien qu'Aristote, nous dit qu'il y a un mode d'être en vérité et 36 d'être en faux. (Eminescu, d'ailleurs, notait en *Fragmentarium* : « De la profondeur des choses doit résulter quelque chose de plein – c'est-à-dire non seulement la forme extérieure. L'idée de Platon. S'il se présente la non-vérité et l'immoral même dans la forme la plus splendide, il faut les repousser. L'exigence : *que le livre se tienne en marge de la raison* », cf. Mihai Eminescu, *Fragmentarium*, București, 1981, p. 89. Notre poète associe donc la vérité à la profondeur, au beau et au principe éthique inébranlable.)

Eh bien, en déplaçant la discussion dans notre espace, on pourrait affirmer que le nombre de cas d'être faux lorsqu'on a discuté et rediscuté le problème de la langue dépasse de plus le nombre trente-six.

Vasile Bahnaru, disciple de Silviu Berejan, a essayé de mettre sur la balance justicière de la déesse Thémis (reconnaissons : de manière plus téméraire que le maître) la Grande Vérité sur un plateau et les petits et ridicules non-vérités sur l'autre plateau. Il s'est donc jeté dans la guerre contre le « monde des idoles ». Enveloppé d'une cuirasse dace, il porte aussi des flèches pour les tuer sur place.

Ses actions – de ses sorties vindicatives sur les barricades de la Renaissance nationale de Bessarabie et jusqu'aux interventions aux publications polémiques et aux études scientifiques approfondies – ont un caractère récupérateur et reconstitutif. Notre démarche s'est orienté de manière programmatique, ayant donc un objectif bien centré et structuré sur une démonstration apodictique/assertorique soutenue, vers les débats idéologiques marqués de manière circonstancielle depuis les années '50 du XXe siècle, quand le « monde des idoles » était en vogue, vers tout le calvaire de la langue roumaine vue dans un tableau synoptique (par l'application prioritaire de la grille sociolinguistique) et – à l'heure actuelle – vers les moments délicats, controversés jusqu'aujourd'hui, de la genèse de notre langue.

Dans le temps, les préoccupations de Vasile Bahnaru ont varié sans modifier leur orientation programmatique générale, en se penchant aussi sur la langue d'Eminescu, sur sa conception de la langue comme « sanctuaire » de l'être, sur certains aspects de la presse du publiciste de *Timpul*, tel le nationalisme (et il en a fait les distinctions nécessaires entre la vraie et la fausse signification), sur les faits de style de certains représentants de l'Ecole littéraire et artistique de Târgoviște. Il a notamment rapporté, parmi d'autres, les « films » documentaires du débat sur la langue de 1951, avec la participation de romanistes de l'ex-URSS et du Troisième Congrès des écrivains, qui ont également soulevé la question du retour à l'alphabet latin et de la remise de la langue roumaine dans sa normalité fonctionnelle. Il a participé à l'élaboration des travaux lexicographiques.

Vasile Bahnaru entre ou, plus précisément, rentre dans le combat entre le « monde des idées » et le « monde des idoles » qui a été mené et se conduit encore sur le terrain de l'établissement de l'origine de notre langue.

Il recourt, en fait, à la relation établie par Roland Barthes entre *vérité* et *validité* ; à l'intériorisation d'un rapport objectif dans le discours analytique, qui « lui permet d'être vrai, effectivement cohérent, et non pas faux. En examinant plus profondément, soutient le structuraliste français, la notion de validité contient celle de vérité » (R. Barthes, *Eseuri*, București, p. 271). Il se munit ensuite du principe logique du *petitio principii*, à savoir de la question qui comprend une affirmation par laquelle l'on considère comme prouvé une chose qui n'est pas encore prouvée.

Notre linguiste se retrouve dans la situation paradoxale – ou peut-être même absurde – d'Ion Al. Brătescu-Voinești qui se demande comment s'est perdue si rapidement (en 167 ans) la langue des Gето-daces et comment a-t-elle été remplacée par la langue des romains.

Les chroniqueurs, les érudits transylvains, spécialement ceux de Blaj, qui sont allés à Rome et ont vu le for et la colonne de Trajan, ensuite *viribus unitis*, toute la cohorte des historiens, des prêtres, des hommes politiques ont renforcé cette croyance dans l'âme des roumains.

Se rapportant à Hérodote, aux recherches des spécialistes, historiens, archéologues et ethnographes, sur le fait historique concret que Trajan n'a occupé que le Banat, la Transylvanie et l'Olténie, la Valachie, la Moldavie, la Bucovine, la Bessarabie et la Transnistrie en restant libres, sur la réalité que bien que la Bessarabie soit restée plus de cent ans sous la domination russe, que la Bucovine soit resté cent cinquante ans sous l'occupation autrichienne et que la Transylvanie soit resté plus de mil ans sous la domination hongroise et les roumains n'ont pas oublié leur langue, Brătescu-Voinești soutient que sur cette terre, quelques mille ans avant Jésus Christ, a vécu un peuple d'hommes dont les premiers historiens grecs appelaient *Hyperboréens*, *Pélasgiens* ou *Thraces*, y compris d'autres noms: Daces, Gètes, Scythes, Agathyrses, Araméens et autres, et que ce peuple parlait latin.

« Les Gètes-Daces, affirme le prosateur, n'ont pas disposé d'une langue *spéciale* et *propre*, qui aurait disparu, en étant remplacée par la langue des Romains. La ressemblance entre notre langue et le latin n'est pas due aux armées et aux colons romains, mais au fait que les Romains, aussi bien que nous, les Roumains, soient les descendants des Thraces-Gètes-Daces qui parlaient latin. Nous ne sommes pas *néolatins*, mais *protolatins* » (Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, București, 1943, p. 39).

Vasile Bahnaru relève la série d'arguments *eidétiques* et *aiédétiques*, en surprenant la discordance entre ce que les historiens et les linguistes en disent et en mettant en contrepoint le « monde des idées » et le « monde des idoles » pour nous laisser les mettre en balance nous-mêmes.

C'est une façon d'approche, un déclic herméneutique qu'il a imposé dans toutes ses recherches, qui l'élève à nos yeux au rang de Chevalier de la Vérité – figure tellement nécessaire *ici et maintenant*.

Acad. Mihai CIMPOI
Académie des sciences de Moldova
Chișinău, République de Moldova

Références critiques

Ion Al. Brătescu-Voinești, *Origina neamului românesc și a limbei noastre*, București, Editura Cartea Românească, 1943.

Mihai Eminescu *Fragmentarium*, ediție Magdalena Vatamaniuc, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981.

Roland Barthes, *Eseuri critice*, Chișinău, Editura Cartier, 2006.